

УДК 338.240

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПРИВАТНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лаптев М.С.

аспірант, Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна
тел. (044)-455-57-07, e-mail: michael.laptev@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3537-6345

INFLUENCE OF FACTORS OF THE INTERNAL ENVIRONMENT ON THE ECONOMIC SECURITY OF A PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTION

M. Laptev

graduate student, «KROK» University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine
tel. (044)-455-57-07, e-mail: michael.laptev@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3537-6345

Анотація. У статті розглянуті роль і значення внутрішнього середовища приватного закладу вищої освіти (ЗВО) в забезпеченні його стабільної роботи, розвитку і економічної безпеки в умовах економічної кризи і високого рівня конкуренції на ринку освітніх послуг в Україні. Внутрішнє середовище приватного ЗВО має складну структуру. Вона включає професорсько-викладацький склад, студентів, аспірантів і слухачів, а також персонал структурних підрозділів, які забезпечують навчальний процес і життєдіяльність приватного ЗВО. Внутрішнє середовище також включає будівлі, споруди, аудиторії, лабораторії, технічні засоби навчання, обладнання для проведення наукових досліджень і комп'ютерну техніку. Найважливішою складовою внутрішнього середовища є приміщення для заняття спортом, неформального спілкування та відпочинку студентів і викладачів. У внутрішньому середовищі постійно відбуваються складні процеси, які здійснюють прямий або опосередкований вплив на діяльність приватного ЗВО і стан його економічної безпеки. Слід враховувати, що на відміну від зовнішнього середовища, змінами, що відбуваються у внутрішньому середовищі в тій чи іншій мірі можна управляти. Для цього керівники приватного ЗВО і його структурних підрозділів повинні постійну увагу звертати на моніторинг процесів, що відбуваються у внутрішньому середовищі з метою своєчасного виявлення факторів загрози або формування негативних тенденцій в студентському середовищі, викладацькому складі і навчально-допоміжному персоналі. Це дозволить своєчасно вжити адекватних заходів щодо протидії виявлених факторів загрози і створити умови для забезпечення стабільної роботи і економічної безпеки приватного ЗВО.

Ключові слова: приватний заклад вищої освіти, загрози, економічна криза, система економічної безпеки, механізм управління, механізм взаємодії, недержавна система безпеки підприємництва в Україні.

Формули: 0, рис.: 1, табл.: 0, бібл.: 15

Annotation. The role and significance of the internal environment of the private higher education institution in ensuring its stable operation, development and economic security in the conditions of the economic crisis and a high level of competition in the market of educational services in Ukraine are considered in the article. The internal environment of private higher education institution has a complex structure. It includes faculty, students, graduate students and trainees, as well as personnel of structural units that provide the learning process and livelihoods of private higher education institution. The internal environment also includes buildings, facilities, auditoriums, laboratories, technical facilities, equipment for research and computer technology. The most important component of the internal environment are the premises for sports, informal communication and recreation of students and teachers. In the internal environment, complicated processes are constantly occurring, which have a direct or indirect influence on the activity of a private higher education institution and the state of its economic security. It should be borne in mind that, unlike the external environment, changes in the internal environment can be managed in one way or another. For this purpose, the top management of the private higher education institution and its structural units should constantly focus on monitoring the processes that take place in the internal environment in order to timely identify the threat factors or the formation of negative trends in the student environment, the teaching staff and the training and support staff. This will allow timely adoption of adequate measures to counteract the identified threats and create conditions for ensuring stable work and economic security of a private higher education institution.

Key words: private institution of higher education, threats, economic crisis, economic security system, management, mechanism of interaction, non-state system of business security in Ukraine.

Formulas: 0, fig.: 1, tabl.: 0, bibl.: 15

Постановка проблеми. Стабільна робота, розвиток і економічна безпека приватних закладів вищої освіти (ЗВО) в сучасних умовах в значній мірі залежить від їх здатності комплексно протидіяти всім існуючим і можливим загрозам. В тому числі загрозам, котрі можуть формуватися у внутрішній середі ЗВО. З огляду на великий вплив процесів, що відбуваються у внутрішньому середовищі приватного ЗВО, на стан його економічної безпеки, необхідно приділяти постійну увагу їх вивченню. Своєчасне виявлення, правильна оцінка і прогнозування характеру можливого впливу несприятливих факторів внутрішнього середовища на діяльність і стан економічної безпеки приватного ЗВО дозволить його системі безпеки ефективно та комплексно протидіяти їм.

Для успішного вирішення цього складного завдання система економічної безпеки приватних закладів вищої освіти повинна використовувати всі свої внутрішні ресурси: організаційні, інтелектуальні, правові, фінансові, матеріально-технічні та інші. Для цього необхідно створити відповідні механізми управління і взаємодії, узгодити інтереси, визначити завдання і технології всіх структурних підрозділів в системі економічної безпеки приватних закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії та практики організації забезпечення економічної безпеки закладів освіти внесли відчизняні вчені: С.В. Бреус [5], О.І. Захаров [7], М.І. Зубок [8] та інші. В своїх працях автори розглядають питання організації, управління, технології здійснення та правового забезпечення економічної безпеки закладів вищої освіти у сучасних умовах.

Огляд наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених свідчить про те що питанням впливу внутрішнього середовища на економічну безпеку приватних закладів вищої освіти не приділялось достатньої уваги. Можливо, така ситуація зумовлена тим, що основна

увага систем економічної безпеки закладів вищої освіти в основному приділялась організації протидії факторам загроз зовнішнього середовища. Тому механізми впливу процесів що відбуваються у внутрішньому середовищі на стан економічної безпеки приватних вищих навчальних закладів потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд факторів внутрішнього середовища приватного закладу вищої освіти які впливають на стабільність його функціонування, розвиток та економічну безпеку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даний час практично всі приватні ЗВО України змушені вирішувати питання забезпечення своєї економічної безпеки. Це викликано тим, що в період економічної кризи і нестабільної суспільно-політичної обстановки в країні на ринку освітянських послуг активно формуються нові та посилюються вже існуючі загрози для їх діяльності та економічної безпеки. Однією з найбільш серйозних сфер де існують загрози для економічної безпеки, приватного ЗВО є їх внутрішнє середовище.

Внутрішнє середовище кожного приватного ЗВО має дуже складну структуру. Це обумовлено, в першу чергу, специфікою його діяльності та тими завданнями які на нього покладені в сфері освіти і науки. В першу чергу це підготовка висококваліфікованих фахівців з вищою освітою, здатних знайти роботу на ринку праці, успішно виконувати свої функціональні обов'язки і в кінцевому підсумку зробити успішну кар'єру. Важливим напрямком в діяльності сучасного приватного ЗВО є науково-дослідницька робота як в інтересах вдосконалення самого навчального процесу, а так і розвитку бізнесу, техніки, технологій, розробки та впровадження інновацій.

Для вирішення таких складних завдань приватні ЗВО повинні мати добре підготовлений професорсько-

викладацький склад, здатний забезпечити якісний навчальний процес, а також високий рівень науково-дослідницької роботи і сучасну матеріально-технічну базу.

Внутрішнє середовище приватного ЗВО слід розглядати з двох позицій. З одного боку, в ньому міститься основний потенціал для забезпечення його стабільної роботи, розвитку та забезпечення економічної безпеки, але з іншого боку тут можуть формуватися найсерйозніші загрози не тільки для успішної діяльності приватного ЗВО, але і для самого його існування на ринку освітніх послуг.

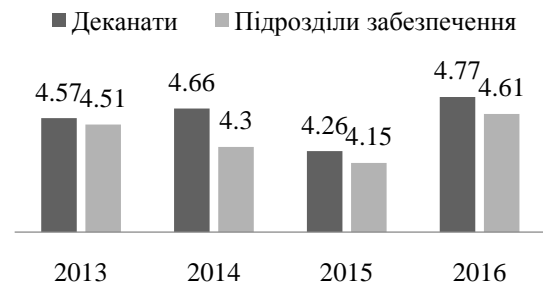
Внутрішнє середовище сучасного приватного ЗВО включає різні як матеріальні, так і нематеріальні фактори впливу на його діяльність і стану економічної безпеки.

При розгляді ролі і значення внутрішнього середовища в забезпеченні економічної безпеки підприємства слід зрозуміти головне. Воно полягає в тому, що практично всі компоненти внутрішнього середовища в тій чи іншій мірі впливають на діяльність підприємства, а значить і на його економічну безпеку [7].

Це підтверджують проведені дослідження впливу факторів внутрішнього середовища на економічну безпеку в одному з приватних ЗВО - університеті «Менеджменту та інформатики» (назва змінена). Результати дослідження показують, що студенти особливу увагу звертають на навчальні підрозділи та підрозділи забезпечення навчального процесу приватного ЗВО. При цьому вони більш високо оцінюють діяльність навчальних підрозділів університету, ніж підрозділів забезпечення (рис. 1.) до яких відносяться, в тому числі такі важливі як їдальня, інформаційного забезпечення, поліграфія та інші.

Для того, щоб ефективно управляти процесами, що відбуваються у внутрішньому середовищі необхідно визначити ті його складові, які найбільш

сильно впливають на діяльність, розвиток і економічну безпеку приватного ЗВО:

Рис. 1. Оцінка студентами діяльності структурних підрозділів приватного університету «Менеджмент та інформатика»

Джерело: розроблено автором

В умовах високого рівня невизначеності процесів, що протікають у вітчизняній економіці, сильної конкуренції на ринку освітніх послуг і складну демографічну ситуацію щодо потенційних абітурієнтів особливу роль і значення для стабільної роботи, і розвитку приватного ЗВО має його система управління. Це стосується в першу чергу стратегічного управління, так як освітній процес в значній мірі інерційний і залежить від змін, що відбуваються в економіки та трансформації споживчих переваг у сфері освіти.

Про це свідчать зміни, що відбуваються в престижності тих чи інших спеціальностей. З початку 90-х років були престижними спеціальності менеджера і економіста, потім юриста, а в даний час комп'ютерні науки, туризм, психологія. Це свідчить про важливість стратегічного планування розвитку приватного ЗВО. Необхідно вміти прогнозувати затребуваність тієї або іншої спеціальності в середньостроковій і довгостроковій перспективі. Слід також враховувати, що відкриття навчання за новими спеціальностями пов'язано з ліцензуванням і акредитацією. Для їх проведення необхідно розробити необхідну навчально-методичну документацію, підібрати відповідних викладачів і забезпечити інформаційне

забезпечення навчального процесу і створити відповідну матеріально-технічну базу. Реальні результати відкриття нової спеціальності можуть бути через 6-8 років.

Професорсько-викладацький склад. Від нього в першу чергу залежить рівень освітнього, наукового і виховного процесу в приватному ЗВО і в кінцевому підсумку якість підготовки магістрів і бакалаврів. А це в значній мірі впливає на вибір місця вступу абітурієнтами та їх батьками в той чи інший приватний ЗВО. Науково-педагогічний склад це головне надбання і основа авторитету будь-якого сучасного ЗВО як в нашій країні, так і за кордоном. Формування науково - педагогічного складу тривалий і складний процес, який потребує часу і значних зусиль керівників приватного ЗВО, його навчально-наукових підрозділів і всього професорсько-викладацького складу.

Серйозний вплив на стабільну роботу і економічну безпеку приватного ЗВО надає стан його навчальної матеріально-технічної бази. Це обумовлено тим, що в умовах високого темпу розвитку науки і техніки, технологій і як наслідок активного впровадження інновацій в усіх сферах економіки та суспільного життя для підготовки висококваліфікованих магістрів і бакалаврів, здатних швидко адаптуватися на робочому місці, необхідні сучасні знання. Для їх отримання необхідно в навчальному процесі активно використовувати комп'ютери, мультимедійні та інші засоби навчання. Рівень розвитку навчальної матеріально-технічної бази є показником можливостей приватного ЗВО по здійсненню підготовки висококваліфікованих магістрів і бакалаврів. І є одним з факторів привабливості ЗВО в очах абітурієнтів, студентів та їхніх батьків.

Необхідно створити комфортне середовище для студентів, професорсько-викладацького складу і навчально-допоміжного персоналу приватного ЗВО. Світлі, просторі і теплі аудиторії і викладацькі значною мірою сприяють створенню атмосфери активної і творчої роботи. Зовнішній вигляд приватного ЗВО,

оформлення і чистота вестибюля, коридорів і аудиторій об'єктивно є його візитною карткою. Фактором емоційного сприйняття абітурієнтами, студентами та їх батьками як місця, з яким буде пов'язано кілька років життя і де відбудеться їх становлення як особистості, громадянина і фахівця здатного знайти і успішно виконувати роботу за своєю спеціальністю.

Найважливішим фактором внутрішнього середовища, який має суттєвий вплив на мотивацію абітурієнтів для вступу в той чи інший приватний ЗВО, а для його студентів продовжувати чи ні навчання в ньому, є рівень навчального процесу. Це обумовлено тим, що головною метою при вступі молодого людини в ЗВО є отримання якісної сучасної вищої освіти. Це багато в чому залежить від рівня організації навчального процесу, професіоналізму професорсько-викладацького складу, якості проведення всіх видів навчальних занять і консультацій. Безпосередньо навчальний процес є головним інструментом в складній справі по підготовці висококваліфікованих бакалаврів і магістрів.

Значний вплив на привабливість приватного ЗВО надає морально-психологічний клімат в його колективі, існуючі традиції, культура взаємин між викладачами і студентами, в студентських групах і серед професорсько-викладацького складу. Всі ці фактори в значній мірі впливають на комфортність перебування в стінах приватного ЗВО. І найголовніше - інформація про це, як правило, широко поширюється за межами приватного ЗВО. Все хороше формує позитивний імідж і залучає нових студентів та впливає позитивно на стан економічної безпеки, і навпаки такі негативні явища, як грубість викладачів, неповага до особистості студента, хабарництво, байдужість до проблем студентів формує негативний образ приватного ЗВО в очах абітурієнтів та їх батьків.

Всі вище перераховані фактори внутрішнього середовища здійснюють прямий або непрямий вплив на привабливість приватного ЗВО на ринку освітніх послуг в очах абітурієнтів, студентів та їхніх батьків. І в кінцевому підсумку в значній мірі впливають на їх вибір під час вступу на 1 курс бакалаврату, а також при прийнятті рішення про продовження навчання в магістратурі.

У свою чергу від кількості студентів залежить фінансово-економічний стан приватного ЗВО, а значить і його можливості інвестувати в підвищення рівня кваліфікації професорсько-викладацького складу, розвиток своєї навчальної матеріально-технічної бази, вдосконалення навчально-методичного забезпечення навчального процесу та проведення науково-дослідницької роботи.

Без всього цього приватний ЗВО не зможе займати стійкі лідерські позиції на ринку освітніх послуг в умовах високої конкуренції. В кінцевому результаті це може привести до зниження стабільності в його роботі, втрати перспективи розвитку, зниження рівня економічної безпеки і в кінцевому підсумку до припинення функціонування на ринку освітніх послуг.

Висновки. У сучасних умовах для забезпечення стабільної роботи і розвитку приватного ЗВО необхідно створити ефективну систему економічної безпеки здатну активно протидіяти внутрішнім несприятливим факторам. Процеси, що відбуваються у внутрішньому середовищі, грають виключно важливу роль в забезпеченні стабільної роботи і економічної безпеки приватного ЗВО. Найважливішою її характеристикою є те, що вона в силу специфіки діяльності приватного ЗВО дуже складна. У внутрішньому середовищі можуть сформуватися в силу різних суб'єктивних і об'єктивних причин загрози для його діяльності та економічної безпеки. І в той же час тут знаходиться потенціал для розвитку приватного ЗВО. Слід також враховувати, що на процеси, що відбуваються у внутрішньому середовищі можуть в значній мірі впливати керівники

приватного ЗВО. Активно протидіяти факторам загроз і створювати сприятливі умови для розвитку позитивних тенденцій. Для того, щоб успішно керувати процесами, що відбуваються у внутрішньому середовищі необхідно здійснювати постійний моніторинг його стану і процесів, які відбуваються. Це дозволить своєчасно виявити всі негативні тенденції і вжити адекватних заходів з протидії.

Література:

1. Про освіту : Закон України, 5 вересня 2017 року, № 2145 – VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 03.08.2018).
2. Про вищу освіту : Закон України, 1 липня 2014 року, № 1556 – VII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 03.08.2018).
3. Андрущенко В. П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть (за матеріалами доповіді, виголошеної на засіданні загальних зборів АПН України 23 листопада 2000р.). *Вища освіта України* : журнал. 2001. №2. С. 5–13.
4. Боголиб Т. М. Университет как экономическая корпорация (опыт США). *Вісник економічної науки України* : наук. журнал. Київ, 2010. №2. С. 13–17
5. Бреус С. В. Проблеми та перспективи забезпечення економічної безпеки вітчизняних вищих навчальних закладів. *Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал*. Київ, 2015. № 8. С. 144-149.
6. Домбровська С. М. Трансформація державного управління освітньої політики України в контексті подальшого реформування та стабілізації. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Видавництво ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. Вип. 1. С. 293–298.
7. Захаров О.І Вплив чинників внутрішнього середовища на систему економічної безпеки підприємства. *Вісник Черкаського Університету, Серія: Економічні науки, № 1*. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2017. С. 32-38
8. Зубок М. І. Інформаційна безпека в підприємницькій діяльності: підручник. Київ : ТОВ «Гнозис», 2015. 216 с.
9. Крутов В.В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва в Україні : навч. пос. Київ : «Фенікс», 2008 408 с.
10. Мартинюк В. П. Економічна безпека URL : <http://eme.ucoz.ua/pdf/252/24.pdf> (дата звернення 03.08.2018).
11. Снігир Л. П. Класифікація загроз економічній безпеці вищого навчального закладу/ *Вісник Хмельницького національного університету* : журнал. Хмельницький, 2015. №5. С. 28-32

12. Стеців І. С. Економічна безпека ВНЗ: сутність та особливості планування. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку* : збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. 416 с.

13. Стеців І. С. Методика визначення собівартості навчання як спосіб забезпечення ефективного функціонування учбових закладів недержавного сектора економіки. *Стан і перспективи розвитку обліково інформаційної системи в Україні* : матеріали науково-практичної конференції (Тернопіль, 23–24 квітня 2010). Тернопіль, 2010. 257с.

14. Тюленев Г. Д. Основні напрями підвищення економічної безпеки вітчизняних ВНЗ URL : <http://eme.ucoz.ua/pdf/251/25Tyul.pdf> (дата звернення 03.08.2018).

15. Тюленев Г. Д. Вищий навчальний заклад як економічна корпорація: доцільність та наслідки/ *Економіка. Менеджмент. Підприємництво* : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля. 2011. Вип. 23. Ч. 1. С. 49–54.

Reference:

1. Pro osvitu : Zakon Ukrainy, 5 veresnia 2017 roku, № 2145 – VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia 03.08.2018).

2. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy, 1 lyupnia 2014 roku, № 1556 – VII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (data zvernennia 03.08.2018).

3. Andrushchenko V. P. Teoretyko-metodolohichni zasady modernizatsii vyshchoi osvity v Ukraini na rubezhi stolit (za materialamy dopovidi, vyholoshenoї na zasidanni zahalnykh zboriv APN Ukrainy 23 lystopada 2000r.). *Vyshcha osvita Ukrainy* : zhurnal. 2001. №2. S. 5–13.

4. Boholyb T. M. Unyversytet kak ekonomycheskaia korporatsiia (opyt SShA). *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy* : nauk. zhurnal. Kyiv, 2010. №2. S. 13–17

5. Breus S. V. Problemy ta perspektyvy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky vitchyznianskykh vyshchykh navchalnykh zakladiv. *Aktualni problemy ekonomiky* : naukovyi ekonomichnyi zhurnal. Kyiv, 2015. № 8. S. 144-149.

6. Dombrovska S. M. Transformatsiia derzhavnoho upravlinnia osvithoi polityky Ukrainy v konteksti podalshoho reformuvannia ta stabilizatsii /

S.M.Dombrovska. Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia : zb. nauk. pr. Kharkiv : Vydavnytstvo KharRI NADU «Mahistr», 2010. Vyp. 1. S. 293–298.

7. Zakharov O.I Vplyv chynnykiv vnutrishnoho seredovyscha na systemu ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. *Visnyk Cherkaskoho Universtyetu, Seriia: Ekonomichni nauky, № 1. Cherkasy : ChNU im. B. Khmelnytskoho, 2017. S. 32-38*

8. Zubok M. I. Informatsiina bezpeka v pidpriemnytskoi diialnosti: pidruchnyk. Kyiv : TOV «Hnozis», 2015. 216 s.

9. Krutov V.V. Stanovlennia ta rozvytok nederzhavnoi systemy bezpeky pidpriemnytstva v Ukraini : navch. pos. Kyiv : «Feniks», 2008 408 s.

10. Martyniuk V. P. Ekonomichna bezpeka URL : <http://eme.ucoz.ua/pdf/252/24.pdf> (data zvernennia 03.08.2018).

11. Snihyr L. P. Klasyfikatsiia zahroz ekonomichnoi bezpetsi vyshchoho navchalnoho zakladu/ *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho univertyetu* : zhurnal. Khmelnytskyi, 2015. №5. S. 28-32

12. Stetsiv I. S. Ekonomichna bezpeka VNZ: sutnist ta osoblyvosti planuvannia. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku* : zbirnyk naukovykh prats. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2010. 416 s.

13. Stetsiv I. S. Metodyka vyznachennia sobivartosti navchannia yak sposib zabezpechennia efektyvnoho funktsionuvannia uchbovykh zakladiv nederzhavnoho sektora ekonomiky. *Stan i perspektyvy rozvytku oblikovo informatsiinoi systemy v Ukraini* : materialy naukovykh praktichnoi konferentsii (Ternopil, 23–24 kvitnia 2010). Ternopil, 2010. 257s.

14. Tiulieniev H. D. Osnovni napriamy pidvyshchennia ekonomichnoi bezpeky vitchyznianskykh VNZ URL : <http://eme.ucoz.ua/pdf/251/25Tyul.pdf> (data zvernennia 03.08.2018).

15. Tiulieniev H. D. Vyshchyi navchalnyi zaklad yak ekonomichna korporatsiia: dotsilnist ta naslidky/ *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo* : zb. nauk. prats Skhidnoukrainskoho natsionalnoho univertyetu imeni Volodymyra Dalia. Luhansk : Vyd-vo SNU im. V. Dalia. 2011 Vyp. 23. Ch. 1. S. 49–54.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2018 р.